

A gyűjtemény

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár 400 ezres nagyságú gyűjteménnyel rendelkező országos szakkönyvtár. Gyűjteményében kiemelt helyen szerepelnek a nagy világnyelvek (angol, francia, német, orosz, spanyol) és a magyar, mint a műfordítás nyelve, a Magyarországon élő nemzetiségek és a környező országok népeinek irodalmi, nyelvészeti és zenei anyaga, valamint a kisebbségi kérdés szakirodalma.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtárat 1956-ban Állami Gorkij Könyvtár néven orosz nyelvi gyűjteményként alapították. Szakmai fórumokon többször vitatták, hogy a könyvtárban az orosz nyelven kívül szükséges-e más nyelveken való gyűjtés, de ettől függetlenül folyt a más nyelveken történő gyarapítás is.

A 2008. évi gyűjtőköri szabályzat értelmében az OIK állami feladatként ellátandó alaptevékenysége, hogy főképp eredeti nyelven gyűjtse a modern világirodalom, az irodalomtudomány és a nyelvészet, valamint a kapcsolódó humán kultúra, illetve tudományok dokumentumait. Továbbá feladata a zenei, nemzetiségi dokumentumok gyűjtése. Mellégyűjtőköri terület pedig a filozófia, a vallás, a társadalomtudományok, az esztétika, a honismeret, a folklór, a pszichológia, a művészetek, a zenetörténet, a történelem, a földrajz és a művelődéstörténet.

Ami a gyűjtés nyelvi teljességi fokozatait illeti, teljes körű a gyűjtés az angol, német, francia, spanyol, orosz nyelvű dokumentumok esetében, magyarból a nyelv- és irodalomtudomány, valamint a műfordítás-irodalom esetében, illetve a nemzetiségi dokumentumoknál.

A dokumentumtípusokat tekintve gyűjtünk könyveket és könyvjellegű dokumentumokat, nyomtatott zeneműveket, elektronikus hanghordozón megjelent kiadványokat: CD-ROM-okat, DVD-eket, CD-eket, video CD-eket, MP3-akat, hangszalagokat, illetve

időszaki kiadványokat hagyományos vagy elektronikus formában. Indokolt esetben LP hanglemezeket, VHS videokazettákat, kéziratokat is megőrünk.

Néhány szó folyóiratainkról: hagyományosan, történelmének köszönhetően, az egyik leggazdagabb orosz nyelvű folyóirat-állomány a miénk. Jelenleg közel 400 kurrens és további 1298-féle folyóirat áll az olvasók rendelkezésére. 96 olyan folyóiratunk van, amire egyedülként fizettünk elő az országban, ez jelenlegi előfizetésünk közel negyedét teszi ki. A 13 magyarországi kisebbség anyanyelvén is olvashat, 25 hazai kiadású és néhány külföldi kiadású folyóirattal rendelkezünk.

Az OIK két különgyűjteményéről kicsit bővebben.

Nemzetiségi gyűjtemény

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár 1978-tól kiemelkedő szerepet vállal a hazai kisebbségek anyanyelvi és kulturális örökségének gondozásában. Ennek megfelelően könyvtárunk gyűjti a hivatalosan elismert 13 nemzeti kisebbség irodalmát, a kapcsolódó műveket eredeti nyelven és magyar fordításban. A kisebbségekkel kapcsolatos könyvtári munkát végző referensek egy része az illető kisebbségi közösség tagja, vagy nagyon jól ismeri az általa képviselt kisebbség nyelvét és kultúráját. Van német, szlo-

Pancsoz Alexandra

Ízelítő a folyóiratokból

vák, román, görög, lengyel, szerb, horvát, szlovén, bolgár, cigány referensünk is.

A gyűjtemény feladata a gyűjtőkori szabályzat szerint: egyrészt széles körű tájékozódási alap biztosítása a világ nemzetiségeivel és etnikumaival kapcsolatos szellemi alkotótevékenységet illetően, másrészt a magyarországi kisebbségi közösségek művelődésének szolgálata.

Optimális gyűjtést végzünk a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek szépírodalmát, képzőművészetét, zenéjét bemutató dokumentumokat illetően. Gyűjtjük térképeiket, a nemzetiségi élet publicisztikáját eredeti nyelven, magyar nyelven, illetve magyar fordításban. Szelektíven gyűjtjük a nemzetiségi szakirodalmat, a világban bárhol kisebbségként élő magyarságra vonatkozó dokumentumokat.

Korábban, a 60-as, 70-es években négy nyelven folyt a gyarapítás: akkor még szerbhorvát, német és szlovák nyelven, ma mind a 13 nemzetiségi nyelven.

A nemzetiségi polcok a könyvkiválasztó térben találhatóak, itt van a 13 hazai kisebbséggel foglalkozó dokumentumok nagyobb része, az általános kisebbségi szakirodalom, a kisebbségek legfrissebb könyvtermése.

Fajszai Gyűjtemény

A Fajszai Gyűjtemény – a *Fajszai Károly* által összegyűjtött eszperantó könyvek, folyóiratok – az 1980-as évek végére Európa első, a világ negyedik legnagyobb eszperantó gyűjteményévé vált, amit 1982-ben a Művelődé-

si Minisztérium védetté nyilvánított. Fajszai Károly gyűjteményét együtt szerette volna hátrahagyni. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2001 júniusában az egész gyűjteményt megvásárolta, és az Országos Idegennyelvű Könyvtárnak további kezelésre átadta. A gyűjtemény a világ minden tájáról származó mintegy 12 ezer könyvből és kb. 1275-féle időszaki kiadványból áll. A könyvek nagy része dedikált. A könyvek feléről Fajszai Károly kötetkatalógust jelentetett meg, a műveket ETO alapján csoportosítva. A gyűjtemény valamennyi könyve lekereshető adatbázisunkban.

A Fajszai Gyűjtemény 2001-ben történt átvételével a gyűjtemény fejlesztése befejeződött. Az eszperantó nyelvű könyvek és más dokumentumok beszerzése a könyvtár lehetőségeinek és gyűjtőkörének megfelelően folytatódik, azonban nem a Fajszai Gyűjtemény kiegészítéseként, hanem a könyvtár törzsállományaként. A Fajszai Gyűjtemény könyvanyagát az olvasóterem galériáján helyeztük el.

Szakreferensi rendszer

Könyvtárunkban szakreferensi szolgálat működik, mely több dolgot foglal magában: a referens egyrészt az adott nyelv könyvanyagát, könyvpiacát folyamatosan figyeli, az állomány régebbi részét gondozza, rendszerezzi, irányítja. A referensek dezideráta katalógusokat építenek a könyvpiac figyélése közben, így a gyarapítás tudatos volta biztosítottnak mondható. Elvárható tőlük az adott nyelvi állomány átfogó ismerete, rendszeres időszakonkénti elemzése, és természetesen az adott nyelv felsőfokú ismerete. Készen kell állniuk csoportok, látogatók fogadására, vezetésére az adott nyelven. Állandó feladatuk az olvasótermi anyag frissítése, a szabadpolcos állomány folyamatos cserélése.

Kapcsolatot tartanak fenn hazai és külföldi könyvkiadókkal, terjesztőkkel, tanszékekkel, nyelviskolákkal, amellyel, hogy folyamatosan figyelik a könyvpiacot és beszerzik a nyelvi képzés terén megjelenő újdonságokat. A hazai és külföldi könyvtárakkal együttműködnek a folyamatos

tapasztalatcsere, könyvcseré céljából. A különböző nagykövetségekkel, kulturális intézetekkel való kapcsolattartás, a közös programok, rendezvények szervezése szintén a napi gyakorlat része.

A gyűjtemény népszerűsítésének bevált módszere a honlapunkon megjelenő referenci ajánlat, illetve hírlevelünkben és a *Kávészünet* címmel működő könyvtári blogunkban is jelentetünk meg legújabb szerzeményeinkre vonatkozó írásokat.

Szerzeményezés

A szerzeményezés a legújabb kiadású dokumentumok beszerzésére irányul, antikváriumi könyveket ritkán vásárolunk. A tartalmi tájékozódás, a könyvpiac felmérése az OIK-ban is megtalálható könyves folyóiratokból, nyomtatott és online kiadói katalógusokból, tájékoztatókból, könyvismertetésekéből, kurrens folyóiratokból történik. A referensek igyeksenek figyelemmel kísérni nyelvterületükön a fontosabb díjak, kitüntetések odaítélését is.

A referenci tevékenység megkezdésekor több könyvterjesztő, kiadó ajánlatát, szállítási feltételeit kell mérlegelni. A rendelések adott éven belüli megosztása mostanában nem egyenletes, ami megnehezíti a tervezést. A szerzeményezési folyamatot két oldalról közelítem meg: hagyományos és újabb módszerekkel történő gyarapítás. A gyarapítás négy aspektusát emelem ki:

1. Nyelvek szerint: Hagyományosan a gyarapítás nyelvek szerinti megosztása százalékos alapon történt. Ma az olvasói igényekhez jobban alkalmazkodunk, igyekszünk elsősorban azt a nyelvet előnyben részesíteni, amelyik a leginkább keresett, és ez az angol. Természetesen nem hanyagoljuk el a gyűjtemény többi részét sem.

2. Információhordozók szerint: Az állomány legnagyobb része könyv. Könyveket még most is gyűjtünk, de előtérbe kerülnek a szépirodalmi művek esetén is pl. a hangoskönyvek audio CD, de inkább mp3 formátumban. A korábbi időkből származó magnókazettákat egyre inkább CD-vel helyettesítjük, az arra érdemes magnókazettákat pedig gondos mérlegelés után digitalizáljuk. Próbálunk az olvasói igényekhez igazodva egyre több hangoskönyvet és a videokazettákat felváltó DVD-ket vásárolni.

3. Beszerzési lehetőségek szerint: A 90-es évekig elsősorban belföldi terjesztőktől vásároltunk. Szerződésben volt rögzítve, mennyit kell vásárolnunk évente, és a kedvezmény mértéke kb. egyforma volt (nem túl nagy). Ma több terjesztővel is van szerződésünk, inkább formalitásnak nevezném ezeket a szerződéseket, mivel a fizetési feltételeken kívül csak a kedvezmény mértékét rögzítik, ami általában 30–38%. Ennek ellenére hiszek benne, hogy hosszas, kitartó munkával közvetlen beszerzési lehetőségeket kell kialakítanunk külföldi kiadók esetében is, kiiktatva a közvetítőket. Az általuk felajánlott kedvezmény mértéke szinte mindig teljesen fedezi a szállítási költségeket, és egy-két rendelés után zökkenőmentes a kapcsolat.

4. Anyagi fedezet szerint:

A hagyományos módszerekkel történő beszerzési források közül igen költséghatékonyak az alábbiak:

- Fenntartói támogatásból megvalósuló vásárlás, aminek az összege év elején a költségvetésünkben mostanában 0 Ft. Beszerzési keret mint olyan nincs. Egyetlen dolog, amire számíthatunk, az ODR-támogatás, melynek összege előre nem tudható, de biztos, hogy ez összességében kevés az intézményi gyarapításra, és nem is ez a szerepe.

• Az ajándék, mely esetleges. Óvatosan kell vele bánnunk, hiszen egy magára valamit is adó intézmény nem engedheti meg magának, hogy bármit elfogadjon akár magánszemélytől, akár testülettől. A válogatás jogát mindig fenntartjuk. Az ajándék sokszor személyes kapcsolatoknak köszönhető – erre példa a nemrégiben könyvtárunknak ajándékozott igen tartalmas brazil, illetve japán anyag.

• A hagyaték szintén esetleges. Hagyaték ügyben elég sok megkeresést kapunk. Persze az öröklő szeretné, ha egyben adhatná nekünk megöröklött dokumentumait, de ez csak a legritkább esetben lehetséges. Itt is fenntartjuk a válogatás jogát, illetve ha különleges okból az egészet átvettük, a szabad felhasználás jogát. Pl. a közelmúltban a Pannoni Főapátság Könyvtára keresett meg bennünket egy atya lengyel nyelvű hagyatékának ügyében, minek következtében igen gazdag szépirodalmi anyag birtokába jutottunk.

• A kötelezpéldány, melyből részesedünk ugyan, de nem az első körben. A megkapott könyvek száma, persze, nincs arányban a ráfordított idővel – ugyanis a magyar referens kollégánál rendszeresen jár az OSZK-ba kötelezpéldány válogatásra –, de előnye mindenképpen, hogy kézbe veheti a magyar könyvpiacra megjelenő összes könyvet és látja, mit lenne érdemes beszerezni.

• A nemzetközi csere, mely sok ügyeskedést igényel, de nem mindig éri meg a magas postai költségek miatt. A legfontosabb partnerünk ezen a téren a Lengyel Nemzeti Könyvtár. Szintén cserével szerzünk be kb. kilenc folyóiratot is, Ukrajnából, Oroszországból, Szlovákiából, Csehországból.

Új tendenciák, melyek anyagi fedezetet biztosítanak a gyarapításhoz:

• A behajtásból származó bevétel – bővebben az előző cikkben olvashattak erről. A referensek a már elveszített könyvek pótlásának megállapítását végzik, kijelölik az esetlegesen beszerezendő új dokumentumot, ha már lehetetlen a régi pótlása, vagy ha úgy ítélik meg, hogy pótolhatatlan a régi, kártérítési összegre tesznek javaslatot. A behajtásból származó bevétel – rövid távon – bevételi forrást jelent, és tavaly jelentős, milliós nagyságrendű állománygyarapítást tudtunk segítségével végrehajtani.

• Pályázatok útján nyert összeg állománygyarapításra – az intézmény ritkán tud célzottan állománygyarapításra kiírt pályázatokra pályázni, mivel ilyen nagyon kevés van. Sikeres volt a közelmúltban a Nemzeti Kulturális Alapnál egyedi pályázatként beadott és megnyert *Soknyelvű Európa* című pályázatunk, mely az Európai Unió kis nyelveinek tanulását segítő idegen nyelvű dokumentumok beszerzését célozta, és amelyen 2,5 millió Ft-ot nyertünk. 14 nyelv dokumentumai kerültek bele a beszerzendő listába. Minden nyelvi listának külön története van. Volt egy-két kellemes tapasztalatunk a pályázat kapcsán. Mert svéd kapcsolatra is szükségünk volt, és a katalistón keresztül való levelezés során a nemrégiben itthon járt *Larsson Mária* segítségével sikerült kapcsolatot kiépítenünk egy svéd könyvesbolttal. Ugyanígy, hosszas levelezés után új görög kapcsolatunk is kiépült, kettő is egyszerre.

• Másik lehetőségnek tartom gyűjteményfejlesztési szempontból a civil szervezetek nálunk már megvalósult létrehozását. Az alapítványunk és az egyesületünk kimondottan az intézmény támogatására jött létre. A civilek minden forrást igyekeznek kiaknázni, az alapítványnak lehetősége van adományokat továbbítani a támogatott intézménynek. Fő feladat a szponzorok felkutatása, ami nem túl könnyű, illetve vannak a civileknek kiírt pályázatok, melyekre a könyvtár nem pályázhat.

Személyesen is részt veszek az alapítvány tevékenységében, elmondhatom, hogy minden olyan pályázatot megírunk, amelybe a dokumentumvásárlás, még ha kissé erőltetett módon is, de belefér. Csak az idén már két ilyen pályázatot is nyertünk. Mindkettőből idegen nyelvű hangoskönyveket vásárolunk. Ugyanígy e két civil szervezet a könyvtár rendezvényeihez is hozzájárul.

Összefoglalva elmondható, hogy bár nagyon nehéz az állománygyarapítást tudatos keretek közt tartani, törekszünk rá. Felkészült szakemberekkel, lelkes, ötletekben, építő kritikákban gazdag kollégákkal, civil szervezetekkel hiszem, hogy az új tendenciákat követve vannak lehetőségeink egy még gazdagabb állomány kiépítésére. ■